

Assignatura	28932 Iconografia de l'Art Antic					
Professora	Carceller Sindreu, Miquel					
Cicle	Primer	Quadrimestre	Grup 1 - Primer Grup 2 - Segon	Crèdits	6	Tipus Obligatòria
Curs	Primer	Horari	Teoria: Dilluns i Dimecres 11.30 - 13:00 Tutoria Integrada: Dimecres 13:00 - 14:00			

CONTINGUT

Estudi de les imatges elementals de l'art de les cultures antigues desenvolupades a Egipte, Grècia i Roma. A la primera part de l'assignatura s'incidirà especialment en aquell repertori d'imatges i actituds, dotades d'un missatge simbòlic, que en l'art egipci varen ésser establertes des d'un primer moment. El segon bloc comprèn la iconografia greco-romana. El contingut d'aquest programa esdevé un complement indispensable per poder assimilar les fórmules d'expressió i el significat de les obres d'art estudiades a l'assignatura d'Història de l'Art Antic.

OBJECTIUS

Capacitar l'estudiant per reconèixer els esquemes iconogràfics més habituals de l'art de les cultures esmentades, així com per saber identificar els personatges, els motius i els atributs representatius bàsics d'aquests esquemes. També s'adquirirà el coneixement necessari per a la comprensió del significat d'aquestes imatges.

TEMARI

I. Definició d'iconografia i d'iconologia.

II. **El simbolisme en l'art egipci.** Simbolisme de la forma: de la forma, del tamany, del color i del gest. El simbolisme del temple egipci. El simbolisme en l'arquitectura funerària: programes decoratius de les tombes.

III. Iconografia de la cultura egípcia.

- 3.1. Iconografia reial: la relació de la monarquia amb les divinitats. Atributs reials. El rei i la Maat. Cicles de naixement, coronació i regeneració del rei. El rei com a patró del país i dominador del món: un estudi evolutiu de la imatge del triomf. El faraó constructor. El faraó encarregat del culte.
- 3.2. Iconografia divina: concepcions de divinitat (*ntr*) i formes de divinitats. Les diferents formes de representació i manifestació de les divinitats.
- 3.3. Els grans déus heliopolitans de la creació: Atum, Shu i Tefnut, Nut i Geb.
- 3.4. El déu universal d'Hermòpolis: Amón-Re.
- 3.5. Els déus del cel i els déus-reis: Re-Harakhte i Horus
- 3.6. Deesses mares i de l'amor: Hathor, Isis
- 3.7. Déus i homes: Osiris, el senyor del món dels morts i Maat, la personificació de la justícia i la veritat. Anubis, Thot, Thoeris, Bastet i Bes.
- 3.8. Divinitats fora del panteó: Aton i Serapis
- 3.9. L'escena del judici al *Llibre dels morts*

IV. Iconografia greco-romana:

- 4.1 La fase pre-mitològica: antecedents micènics. El pas de la religió micènica a la religió grega. Les primeres imatges de culte dels déus principals.
- 4.2 Cosmogonia, teogonia i mite. La iconografia dels dotze déus de l'Olimp.
- 4.3 La transmissió iconogràfica dels déus olímpics grecs al món romà. Factors d'assimilació cultural i iconogràfica. Experiència religiosa grega i romana: Júpiter, Juno, la Triada Capitolina i Mart.

V. Iconografia dels herois:

5.1 L'hereu i la seva funció: Meleagre/ Hipòlit.

5.2 La iconografia dels herois: Teseu/ Heracles.

AVALUACIÓ DEL CURS

Per l'avaluació d'aquest bloc es consideren 3 apartats a tenir en compte:

Dels coneixements bàsics sobre la matèria que s'imparteix a classe es realitzarà un examen final individual (oral/escrit) de reconeixement de les imatges i dels esquemes iconogràfics amb una puntuació del 50% de la nota final. Com a requisit imprescindible l'alumne haurà de treure una nota mínima de 4 per poder comptabilitzar la resta d'apartats.

Dels coneixements adquirits per l'alumne a la Tutoria Integrada que consistirà en l'elaboració en grup d'un dels apartats del temari punt III, la seva exposició oral i per escrit. 40% de la nota final
De les intervencions en el Campus Virtual/ Wiki elaborant actes de les sessions, un glossari de termes i altres evidències. 10% de la nota final

TUTORIA INTEGRADA

Es detalla en un document apart.

BIBLIOGRAFIA

General:

- ALDRED, C., *Arte egipcio*. Barcelona: Destino, 1993.
- BENDALA, M.; LÓPEZ GRANDE, M. J., *Arte egipcio y del Próximo Oriente*. Madrid: Historia 16, 1996.
- BRODRICK, M; MORTON, A.A., *Diccionario básico de Arqueología egipcia*. Barcelona: Obelisco, 2001.
- LURKER, M., *The gods and symbols of ancient Egypt. An illustrated dictionary*. Londres: Thames & Hudson, 1994.
- MANNICHE, L., *El arte egipcio*. Madrid: Alianza Forma, 2001.
- MICHALOWSKI, K., *Arte y civilización de Egipto*. Barcelona: Gustavo Gili, 1969.
- POSENER, G., *Dictionnaire de la civilisation égyptienne*. París: Fernand Hazan, 1988.
- SCHULZ, R.; SEIDEL, M (eds.), *Egipto. El mundo de los faraones*. Colonia: Könemann, 1997.
- REVILLA, F., *Diccionario de iconografía y simbología*. Madrid: Cátedra, 1995.
- VANDIER, J., *Manuel d'archéologie égyptienne*. París: Gallimard, 1952-69.
- V.V.A.A., *Egyptian Art in the Age of Pyramids*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1999.
- V.V.A.A., *Égypte Romaine. L'autre Égypte*. Musées de Marseille, 1997.

Iconografia:

- BAINES, J., "Communication and display: the integration of early Egyptian art and writing", *Antiquity*, vol. 63, nº 240. Sept. 1989, Oxford University Press. [p. 471-482].
- BIALOSTOCKI, J., "Iconography and Iconology", *Encyclopedia of World Art*, vol. VII. New York: 1963, p. 769-781.
- CASTAÑEIRAS, M.A., *Introducción al método iconográfico*. Barcelona: Ariel, 1998.
- DAVIS, W., *The canonical tradition in ancient Egyptian art*. Cambridge University Press, 1989.
- GIEDION, S., *El presente eterno: los comienzos de la arquitectura*. Madrid: Alianza, 1988. [Vid. Cap. I-IV, p. 23-183].
- TEFNIN, R., "Discours et iconicité dans l'art Égyptien", *Annales d'Histoire de l'Art & Archaeologie*. Vol. V, 1983, Université Libre de Bruxelles. [p. 5-18].
- WILKINSON, R.H., *Symbol and magic in Egyptian Art*. London: Thames & Hudson, 1994.
- WILKINSON, R.H., *Cómo leer el arte egipcio*. Barcelona: Crítica, 1995.

- WILKINSON, R.H., *Todos los dioses del Antiguo Egipto*. Madrid: Oberon-Grupo Anaya, 2003.

Iconografía del faraó

- CERVELLÓ, J., “Azaiwo, Afyewo, Asoiwo. Reflexiones sobre la realeza divina africana y los orígenes de la monarquía faraónica”, *Aula Orientalis. Revista de Estudios del Próximo Oriente Antiguo*. Nº 1, Enero 1993, vol. XI, Sabadell. [p. 5-57]
- HORNING, E., “El faraón” en DONADONI, S., *El hombre egipcio*. Madrid: Alianza, 1991.
- DAVIS, W., *Masking the blow. The scene of representation in Late Prehistoric Egyptian Art*. Oxford: University of California Press, 1992.
- PÉREZ LARGACHA, A., “La Paleta de Narmer” *Aegyptiaca Complutensia. Revista de la Universidad de Alcalá*, “De Narmer a Ciro (3150 a.C- 642 d.C), nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p. 27-36]

Religió egípcia:

- BONNET, H., *Reallexikon der Agyptischen Religionsgeschichte*. Berlín: Walter de Gruyter, 1971.
- BUDGE, E.; WALLIS, A., *The gods of the Egyptians or studies in Egyptian mythology*. New York: 1696.
- BUDGE, W., *Libro Egipcio de los Muertos*. Traducción de A.Laurent. Barcelona: Edicomunicación, 1988. 2ª ed.
- CID, C., *Mitología oriental ilustrada*. Barcelona: Vergara, 1968.
- DAUMAS, F., *La civilización del Egipto faraónico*. Barcelona: Juventud, 1972 [Vid. Cap. VII: “La religión y el pensamiento”].
- FRANKFORT, H. A., *Ancient Egyptian religion, an interpretation*. New York: Harper & Row, 1961.
- FRANKFORT, H; WILSON, J.A et alt., *El pensamiento prefilosófico. Egipto y Mesopotamia*. México: Fondo de Cultura Económica, 1967. 3ª ed.
- FRANKFORT, H.A., *Reyes y dioses. Estudio de la religión del Oriente Próximo en la antigüedad*. Madrid: Alianza, 1981.
- GRAY, J., *Near Eastern mythology*. England: Hamlyn, 1969. [Vid. p.12-55]
- GRIMAL, P., *Mitologías del Mediterráneo al Ganges*. Barcelona: Planeta, 1973. 3ª ed.
- HART, G., *Mitos egipcios*. Madrid: Akal, 1994.
- IONS, V., *Egyptian Mythology*. London: Hamlyn, 1968.
- V.V.A.A., *Religion in Ancient Egypt. Gods, myths and personal practice*. London: Routledge, 1991. [Vid. Cap. 1. “Divinity and deities in Ancient Egypt”, D.P. Silverman].

Altres aspectes diversos:

- BASTIN, D., “À propos d’une scène de la vie quotidienne en Egypte ancienne: la chasse au filet hexagonal”, *Annales d’Histoire de l’Art & Archeologie*, vol. VI, Université Libre de Bruxelles, 1984. [p. 5-14].
- KLINGENDER, F., *Animals in art and thought to the end of the Middle Ages*. London: Routledge, 1971. [Vid. Cap. 2: “Animal art in the ancient near east”].
- LLAGOSTERA, E., “La zoolatría en el Antiguo Egipto” *Aegyptiaca Complutensia*, nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p. 83-89]
- VAZQUEZ HOYS, A.M., “La serpiente en Egipto” *Aegyptiaca Complutensia*, nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p.93-113]